

Ecce Hammar

Per Landin

Svenska kyrkan är vårt lands äldsta kulturinstitution. År 2000 sker den mest dramatiska förändringen i dess drygt femhundra åriga historia då den skiljs från staten. Frågan om kyrka och stat har dryftats under hela nittonhundratalet, och under samma tid har sekulariseringen fortskridit i en takt som få trodde var möjlig. Det är ingen hemlighet att statskyrkans förkunnelse har blivit alltmer urvattnad och intresserar allt färre. I sina ansträngningar att nå den alltmer sekulariserade menigheten har den svenska statskyrkan populariserats och trivialiserats för att tilltala den breda, upplysta opinionen. Samtidigt finns det tydliga rörelser och tendenser i samtiden som visar att svenskarna inte är så trolöst upplysta som man vill göra gällande. När Olof Palme mördades – eller när Estonia sjönk – fylldes landets helgedomar av sörjande människor. De bad till en Gud de fått lära sig att inte tro på. De sökte efter en andlig fristad bortom den folkhemiska konsumismen och medialiseringen av verkligheten. Även begrepp som etik och moral har blivit ord på modet efter några decennier av tygellös materialism och ohämmad framtidstro. Det mest konkreta beviset för denna vindkantring var det kristdemokratiska partiets (kd) framgångar i det senaste valet. Alf Svenssons parti mer än dubblerade röstetalet, vilket föranledde valets andre segerherre, det reformerade kommunistpartiet (v), att tala om att ett svart stråk nu skar genom den svenska demokratin.

Mitt i allt detta öppnade hösten 1998 Svenska kyrkan och ärkebiskopen K G Hammar rikshelgedomen i Uppsala för konstutställningen *Ecce Homo*, se människan. Över tiotusen vanliga människor besökte domen och den första visningen har följts allt fler. Nu senast är det riksdagens talman Birgitta Dahl som bestämt att utställningen även skall visas i Sveriges riksdagshus. Skälet sägs vara att politikerna måste få möjlighet att se den omdebatterade utställningen så att de förstår vad diskussionen handlar om. Jag har svårt att tro att svenska politiker skulle sakna kunskaper om *Ecce Homo*. Ända sedan i höstas har saken diskuterats i tidningar och på TV, på arbetsplatser och i restauranger. Det faktum att riksdagen nu visar Elisabeth Ohlsons fotografier, föreställande Jesus i sällskap med homosexuella, transvestiter och hivsmittade, är naturligtvis framför allt en politisk markering – de som av olika skäl upprörts av bilderna, som inte uppskattar detta ”smaklösa” försök att uppmärksamma de homosexuella situation, skall få lära sig att tycka rätt, alternativt inte säga något alls. Carl Bildt har svarat med att föreslå en Pol Pot-utställning, eftersom talman Dahl var en av dennes svenska beundrare, vilket i sin tur föranledde biträdande näringsministern

Per Landin

Mona Sahlin att kräva en offentlig ursäkt från Bildt. Det är svårt att veta vem som borde be vem om ursäkt. När debattens vågor gick höga under hösten verkade det som om detta arrangemang från Svenska kyrkans sida innebar en seger för toleransen och humanismen, ty nästan hela det sekulariserade Sverige ställde sig mangrant bakom konstnären Ohlssons kalkylerade provokation. Jag vet inte vad ärkebiskopen egentligen tyckte om dessa bilder, men de fick i alla fall honom och Svenska kyrkan att framstå som sympatiskt nymodiga och antiauktoritära. För första gången på mycket länge befann sig Svenska kyrkan åter i tidens strömfåra. Diskussionen – i den mån man nu kan tala om diskussion när invektiven haglar och affekterna frodas – har i allt väsentligt gjorts till en fråga om man är för eller emot denna ganska medelmåttiga bildsvit. För egen del har jag svårt att förstå varifrån detta plötsliga intresse för religiös tolerans kommer ifrån, i synnerhet som det främst är ickereligiosa och andligen indifferent personerna som tagit på sig prästskruderna och högljutt kämpar för konstens frihet i kyrkan. Samtidigt demonstrerar detta högljudade avantgarde, som omfattar nästan hela kultur- och politikeretablissemangen, sitt förakt för de troende personerna, som finner det stötande att sexualisera Jesusgestalten.

I några inlägg i Ecce Homo-Debatten har säkert ett mått av homofobi gjort sig gällande. Det anstår ingen människa att sätta sig till doms över en annan på grund av sexuell eller annan läggning. Men som jag upplevt debatten har den minst av allt handlat om tolerans. De som i likhet med Mona Sahlin och Birgitta Dahl hyllar visningen av Ecce Homo gör det inte därför att de är vidsynta och toleranta. Framför allt vill de slå fast att de som av olika – konstnärliga eller religiösa – skäl ogillar Elisabeth Olssons bilder har fel åsikt.

Jag tror inte att Sverige är ett oandligt land, men de senaste halvseklerna framgångsrika folkhemsbygge har gjort att man sällan kommit i kontakt med evighetsströmmarna. Välsignelsen utdelas inte längre av troende präster, utan av en ”kyrkominister” (Marita Ulvskog) som inte tror på Gud men utdömer yrkesförbud mot präster som av trosskäl inte anser sig kunna tjänstgöra med kvinnliga präster.

Jag är själv en produkt av den efterkrigssvenska skolan där ämnet kristendom bytte namn till ”religionskunskap”. Därmed jämfördes den kristna tron med andra trosläror. På sätt och vis var detta kanske mer effektivt än det öststatsmarxistiska religionsförbudet; det var ingen som propagerade, utan vi fick själva komma fram till uppfattningen att kyrkan och prästerna var löjliga och förstenade. Ibland var de också det. När jag numera går i kyrkan vill jag att den skall stå för något annat än sex och politik. Det återstår att se om tumletet kring Ecce Homo bara är ett uttryck för den mätta svenska självbelåtenheten – eller om den också kan öppna vägen för en större självinsikt, ett medvetande om att kyrkan har ett ansvar för evangeliet i en alltmer avkristnad och indifferent omgivning.